

Ľudstvo dosiahlo nový, veľmi smutný rekord. Globálne výdavky na zbrojenie dosiahli vlni 2 443 miliárd USD

- editor007 | 25. dubna 2024

SVĚT: Jedna z pravidelných informácií (fact sheet) TRENDS IN WORLD MILITARY EXPENDITURE, 2023 (Trendy vo vývoji svetových vojenských výdavkov, 2023) renomovaného Štokholmského medzinárodného ústavu výskumu mieru, známeho pod skratkou SIPRI, prišla s novým varovným i smutným obsahom. Globálne výdavky na zbrojenie dosiahli vlni 2 443 miliárd USD (v Európe nepoužívajúcej „US mieru“ to môžeme previesť aj na 2,443 trilióna dolárov).

Smutné na informácii je aj to, že ide o nový „rekord“ od konca 60. rokov minulého storočia, kedy SIPRI začal sledovať tento fenomén. Rast vojenských výdavkov trvá už deväť rokov. Informácia zdôrazňuje aj zlovestnú skutočnosť, že 6,9 % je najväčší medziročný nárast v tomto storočí (od roku 2009). Nelichotivé je aj to, že svetové vojenské výdavky na osobu (306 dolárov) boli najvyššie od roku 1990. Nezabudnime, že v roku 1990 podľa neoficiálnych údajov na webovej stránke worldometer žilo na Zemi o niečo viac ako 5,3 miliardy ľudí. V roku 2023 sa ich počet zvýšil na viac ako 8 miliárd, z ktorých mnoho žije veľmi biedne.

Vlaňajšie zvýšenie vojenských výdavkov spôsobila okrem „bežných“ bezpečnostných problémov 21. storočia aj synergia vojen a rastúceho napätia a neistoty vo svete.

Stručne o trendoch vo vývoji svetových vojenských výdavkov v rokoch 1988 - 2023

Zopakujeme fakty o vývoji celosvetových výdavkov na zbrojenie, o ktorých sme už viackrát písali. Sú viditeľné aj na obrázku *Figure 1. World military expenditure, by region, 1988 - 2023* v informácii. Chýbajú tam len výdavky za rok 1991 kvôli absencii údajov zo ZSSR. Konkrétne sumy nebudeme porovnávať, lebo ich výška sa mení podľa toho, z akého roka sa berú stále ceny v USD. V tohtoročnej správe sa výška výdavkov počítala podľa stálych cien v USD z roku 2022. Predsa však doplníme, že podľa nich sa magická hranica 2 000 miliárd dolárov prekročila v roku 2019.

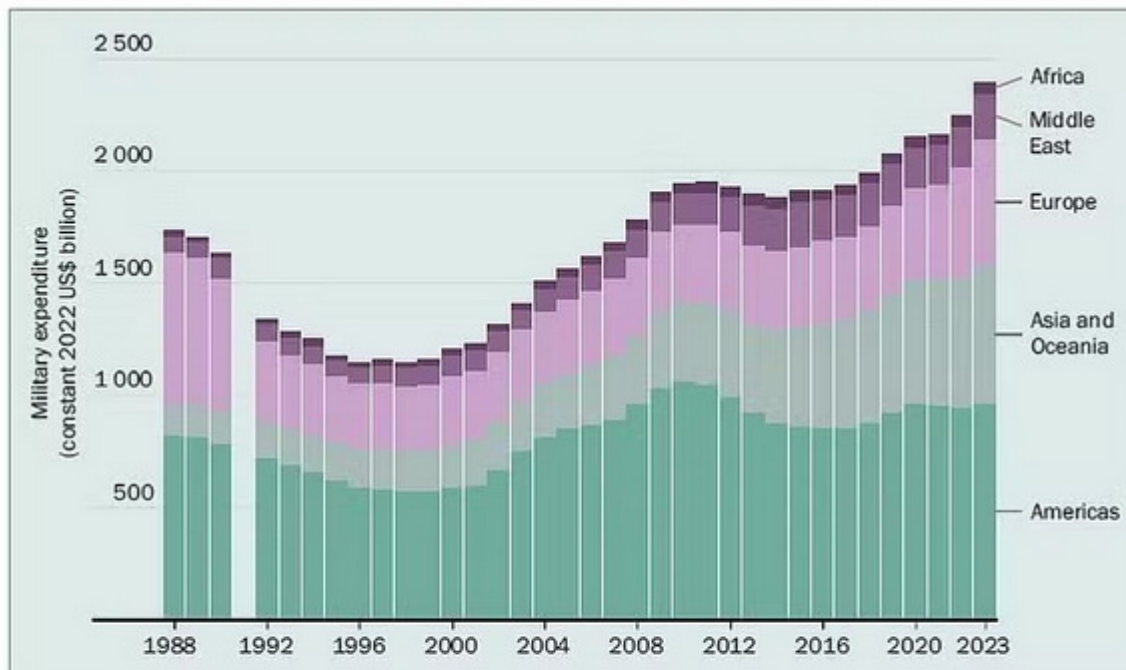

Figure 1. World military expenditure, by region, 1988–2023

Note: The absence of data for the Soviet Union in 1991 means that no total can be calculated for that year.

Source: SIPRI Military Expenditure Database, Apr. 2024.

Celosvetové vojenské výdavky sa začali znižovať v roku 1988, čo pokračovalo do roku 1996. V rokoch 1997 až 1999 sa ich suma držala zhruba na rovnakej úrovni (v roku 1998 mierne vzrástla). V roku 2000 začal rásť výdavkov, ktorý dosiahol vrchol v roku 2011. Potom do roku 2014 dochádzalo k ich miernemu poklesu. V roku 2015 znovu začal rásť, ktorý v roku 2022 a najmä 2023 viedol k výraznému „skoku“ v sume peňazí vydávaných na tieto účely.

Vo vývoji vojenských výdavkov vo svete sa okrem toho, že sa po kratších obdobiach poklesu, znovu vracajú k rastu, ťažko dá nájsť nejaký jednoznačný trend. Okrem toho sú aj regionálne a štátne odlišnosti, ktoré majú rozličné dôvody, takže analýza príčin ich vývoja v dlhšom časom období je komplikovaná.

Zvláštna konštanta vo vývoji svetových vojenských výdavkov

Vo vývoji svetových vojenských výdavkov však predsa len existuje jedna, už vyše 50-ročná, konštanta. Najvyššie vojenské výdavky vo svete od začiatku sledovania tohto fenoménu v SIPRI majú USA. Ide o jeden zo základných znakov fungovania medzinárodného poriadku založeného na pravidlách. Je s ním spojené aj to, že Spojené štáty majú v zahraničí niekoľkokrát viac vojenských základní ako všetky ostatné štáty sveta dokopy. No a to sú ešte stále štáty, ktoré volajú po tom, aby na ich území Washington zriadil ďalšie základne.

Nechceme byť zlomyseľní, ale liekom na túto zvláštnu vojenskú chorobu Spojených štátov by mohlo byť, ak by sa na územiach okolo nich začali budovať základne štátov, proti ktorým ich vytvárajú oni. Zo zemepisného hľadiska to je vlastne nemožné. Existujú však dve ďalšie možnosti, ktoré sú značne komplikované i nákladné, ale môžu zobudiť zdravý rozum aspoň v časti amerických vládnych kruhov.

Prvou sú rakety, ktoré dosiahnu územie USA. Môžu byť umiestnené aj na viacerých druhoch nosičov. Druhou sú lietadlové lode, v ktorých majú USA tiež veľkú prevahu. A tak sa v rámci medzinárodného

poriadku založeného na pravidlách v USA a aj medzi ich spojencami zdvihne veľký krik, ak niektorý „nespojenecký“ štát zvyšuje počet svojich rakiet či lietadlových lodí a zdokonaľuje ich. Ide však, žiaľ, už o signál na ďalšie kolo pretekov v zbrojení, ktoré zdá sa, že Washingtonu vyhovujú. Podľa niektorých názorov spojených najmä s kritickými teóriami medzinárodných vzťahov, USA v pretekoch v zbrojení nemôžu prestať, lebo šírenie hrozby protivníka, ktorý chce prekaziť nimi vymyslený a čoraz menej fungujúci medzinárodný poriadok založený na pravidlách, drží pokope spoločnosť. A tá je čím ďalej, tým viac polarizovaná a zmietaná ťažkosťami a neznášanlivosťou. Navyše slúži aj na strašenie spojencov či už v NATO (čo vidíme najmä v Poľsku a Pobaltí, ale aj v ČR) alebo aj inde.

Všetko vo svete by bolo jednoduchšie, keby sa USA vzdali plánov na ovládanie (dominanciu) vo svete. Na námietku podporovateľov sveta podľa USA či Pax Americana, že by to viedlo k rastu konfliktov vo svete, možno veľmi jednoducho odpovedať, že nemajú pravdu. Ak zoberieme len vývoj po rozpade bipolarity, nijaká iná veľmoc sa neangažovala v toľkých konfliktoch tak ďaleko od svojich hraníc ako USA. A treba dodať, že nikde, kam smerovala politická a vojenská podpora USA, alebo šliapli aj baganče ich vojakov, nie je pokoj. Irak (opakované), Kosovo, Afganistan, Irak, Líbya, Sýria i iné štáty Blízkeho východu, Ukrajina, aby sme spomenuli len tie najväčšie konflikty. V širšom pohľade výrazne prispievajú k rastu napätia aj v Afrike, dnes najmä západnej ako aj v africkom rohu. A novým hitom bezpečnostnej politiky USA sa stáva akýsi deviantný záujem o indicko-tichooceánsky región, kde sa obviňuje zo všetkého možného zlého ČLR, s ktorou prehrávajú v ekonomickom súťažení (vojne?).

O vojenských výdavkoch v roku 2023

Päť štátov s najväčšími vojenskými výdavkami, ktoré spolu predstavovali 61 % ich svetového súhrnu, boli USA (916 miliárd), ČLR (odhad 296 miliárd), RF (odhad 109 miliárd), India (83,6 miliárd) a Saudská Arábia (odhad 75,8 miliárd). Poradie na týchto miestach sa zostalo rovnaké ako v roku 2022.

Iná situácia je v prvej pätnástke štátov s najväčšími vojenskými výdavkami. Najvýraznejší postup nahor zaznamenalo Poľsko, ktoré sa s 31,6 miliardami dostalo oproti roku 2022 z 19. na 14. miesto. S 64,8 miliardami sa dostala vyššie z 11. na 8. miesto aj Ukrajina. Vypadla odtiaľ Kanada.

Najväčší nárast výdavkov v roku 2023 mali Poľsko (o 75%!) Ukrajina (o 51 %) a RF (24 %). Vojenské výdavky podľa ukazovateľa podielu na HDP boli najvyššie na Ukrajine (37 %), v Alžírsku (8,2 %), Saudskej Arábii (odhad 7,1 %), RF (odhad 5,9 %) a Izraeli (5,3 %). Ak by sa však hodnotil ukazovateľ vojenských výdavkov na hlavu v štáte, ako napr. pri HDP, dostali by sme iné čísla. Pre istotu sa to však nerobí, lebo USA a Západ by z toho nevyšli dobre.

Výdavky 31 členských štátov NATO v roku 2023 dosiahli 1 341 miliárd USD, čo bolo 55 % ich svetového súhrnu. Medzi 40 štátmi s najväčšími vojenskými výdavkami bolo 16 štátov NATO. V súvislosti s tým sa možno opýtať na príčiny tohto stavu až tromi spôsobmi. Prvá otázka spočíva v tom, kto tak vážne ohrozuje štáty paktu, ktorého obyvateľstvo netvorí ani 10 % populácie Zeme, že musí vydávať tolko na vojenské účely? Druhá otázka je, či politický režim na spôsob Západu, dnes silne ekonomicky neoliberalný, nemá v sebe zakódovanú pod tlakom vojensko-priemyslového komplexu prepojeného s finančnými kruhmi potrebu vysokých vojenských výdavkov (dnes už nestačia 2 % HDP a najväčší jastrabi volajú po 4 %)? Tretia otázka by mohla znieť, či NATO týmto nevyvoláva najmä u štátov, ktoré považuje za protivnícke, do značnej miery pociťovanie bezpečnostných hrozieb? Ani jeden zo štátov NATO nebol od jeho vzniku napadnutý iným štátom. Zato štáty NATO tie mimo paktu napadli mnohokrát.

Iný typ otázky o výške vojenských výdavkov vo svete by sme mohli postaviť tak, že koľko peňazí v roku 2023 išlo do zástupnej vojny USA (s podporou spojencov) s RF na Ukrajinu. V tomto prípade nejde len o rok 2023, ale aj o to, čo uverejnila agentúra Bloomberg 9. apríla (*The US and Its Allies*

Face a \$10 Trillion Reckoning in the Race to Rearm /voľne preložené USA a ich spojenci čelia v pretekoch o zbrojenie vydaniu 10 tisíc miliárd dolárov/). Podľa článku štáty NATO budú musieť ďalej zvyšovať v dôsledku postupu na Ukrajine svoje vojenské výdavky. Musia tak urobiť aj pri nestabilite verejných financií a dlhodobých problémoch v daniach, sociálnom zabezpečení a vládnych pôžičkách.

V správe sa však divne (po krízach, ktorými Západ prešiel v tomto storočí) nepredpokladá, že zvyšujúce sa vojenské výdavky kvôli reakcii na konanie ČLR, RF a situácii na Blízkom východe, povedú k fiškálnej kríze (*možno sa len viac roztočia tlačiarne peňazí a odnesú si to obyvatelia v novej krutej vlne zvyšovania inflácie – pozn. autora*). Štáty NATO sa vraj viac boja problémov spojených s neschopnosťou brániť svoje krajiny.

No ale veď týmto zdôvodňoval Vladimir Putin začatie špeciálnej vojenskej operácie na Ukrajine. Kto z tých, čo trochu viac premýšľajú nad chaosom, ku ktorému vo svete došlo pri presadzovaní medzinárodného poriadku založeného na pravidlách, často porušujúcom medzinárodné právo, uverí, že členské štáty NATO, obzvlášť v Európe, musia zvyšovať vojenské výdavky kvôli modernizácii čínskych ozbrojených síl? Na Blízkom východe viaceré západné štáty, najmä USA, svojou politikou len prispievajú k rastu geopolitického napätia, kríz a konfliktov. No a ťažko nájsť aj dôvod, prečo by putinovské Rusko malo zaútočiť na Poľsko, pobaltské štáty a ČR, nehovoriac už o Nemecku či Francúzsku. Po prvé z vojenského hľadiska to je takmer nepredstaviteľné (a vidia to len „odborníci“ na postoch ministrov obrany v štátoch NATO) a po druhé, čo by tým vlastne Rusko pre seba dosiahlo?

Mašinéria vojenskej výroby na Západe poháňaná rusofóbiou a sinofóbiou sa, zdá sa, že aj napriek veľkým ťažkostiam dáva do pohybu. Jej rozvoj však nikomu okrem vojensko-priemyslového komplexu a finančným kruhom, ktoré ho podporujú, nič neprinesie. No a napr. veľkej zelenej Annaleny Baerbockovej by sme sa mohli opýtať, ako to prispeje k jej vízii zelenej politiky. A politicky nekorektne dúfame, že bývalá neschopná nemecká ministerka obrany ale čoraz viac agresívnejšia predsedníčka Európskej komisie Ursula von der Leyenová navyše zapletená do škandálov, sa znovu na jej čelo nedostane. Prispela však, žiaľ, k tomu, že mierový projekt EÚ sa stal nefunkčným a slúži jastrabom z USA.

Vo veľkých regiónoch došlo k najväčšiemu nárastu vojenských výdavkov v Afrike (!) o 22 % (v severnej dokonca o 38 %), v Európe o 16 % (vo východnej o 31 %) a na Blízkom východe o 9 %. V menších regiónoch, ktoré SIPRI vymedzuje v rámci veľkých, sa znížili výdavky v južnej Amerike (- 0,3 %), strednej Amerike a Karibiku (- 0,4 %), Oceánii (- 0,9 %), juhovýchodnej Ázii (- 1,6 %) a v strednej Ázii (- 5,3 %).

Záverom o „litere“ a „duchu“ správ SIPRI

Patríme k tým, ktorí sa už desaťročia radi obracajú k materiálom SIPRI. Ide o bezpečnostno-politicky relatívne neutrálne texty, ktoré predstavujú najvýznamnejší zdroj údajov o stave a vývoji medzinárodnej bezpečnosti v oblastiach, ktoré ústav sleduje. Sú precízne zostavované aktuálne i z vývojového hľadiska na premyslenom metodologickom základe. Ide nielen o vojenské výdavky, ale aj o prehľady ozbrojených konfliktov, vojenskej výroby, obchodu so zbraňami a ďalšie témy, ktoré sú obsahom ročeník SIPRI. Stojí sa pri nich však na západnom chápaní medzinárodnej bezpečnosti a svetovej politiky a ekonomiky, čo sa v posledných rokoch prejavuje už protirečivejšie. „Litera“ informácií SIPRI je objektívna. Iné to je však s ich „duchom“. Ústav, ktorého fungovanie je veľmi drahé, si nemôže dovoliť hľadať odpovede na otázku, v čom je základná príčina toho, že stav medzinárodnej bezpečnosti sa v posledných rokoch veľmi zhoršil. Ak sa však chce, môže sa dospieť na základe kritického zamyslenia sa nad komentármi k údajom a ich súvislostiach k tomu, kto je za týmto vývojom skrytý. A hoci nie so všetkými krokmi RF a ČLR v týchto oblastiach možno súhlasiť, nie sú to v globálnom rámci najväčšie zdroje bezpečnostných komplikácií. A tým, čo prináša

neoliberálna globalizácia na spôsob USA pre medzinárodnú bezpečnosť, sa SIPRI nezaoberá.

AUTOR: František Škvrnda

ZDROJ: noveslovo.eu